

Palazzo Puro

Een roman over het verborgen
verleden van het Palazzo

MIRELLA ROSA

© 2022 Mirella Rosa
Omslagontwerp: Richard Turylo
Foto auteur: Dana van Leeuwen
Redactie: Bianca Nederlof
ISBN: 978 90 832 5660 3
www.palazzopuro.com

Uitgeverij Sabbia Publishing House, Bloemendaal, Nederland

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de uitgever worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voor iedereen die mij aanmoedigde
om dit verhaal te schrijven

Arend schudt mij de hand en kijkt met een schuin oog naar het huis.

‘Ik ken het wel,’ zegt hij, terwijl we in de tuin staan. ‘Ik heb vrienden verteld dat het te koop stond, maar niemand zag het zitten. Deze klus is te groot, het huis is een bouwval.’

Ik probeer zijn woorden op waarde te schatten. Hij zet zijn bril, die te klein is voor zijn gezicht, recht en wijst naar het dak.

‘Kijk, alles stort volledig in en de fundering is er ook slecht aan toe. Dit wordt een kostbare zaak,’ vervolgt hij.

‘Lorenzo heeft het bekeken en zegt dat het meevalt. Voor een huis dat al vijftieng jaar leegstaat, bedoel ik,’ zeg ik.

‘Dat zeggen alle Italiaanse aannemers de eerste keer. Tot ze de klus krijgen.’

Mijn ogen glijden langs het dak en de buitenmuren. De zon heeft op de bakstenen een gouden gloed achtergelaten. Het kniehoge gras speelt met mijn huid, kriebelt, en ik strijk langs mijn been. De zinderende hitte hangt boven het graanveld en weerkaatst tegen de dikke muren van het huis. Een lichte zeebries laat ergens een kapot luik klapperen.

Het Italiaanse huis is mijn nieuwe toekomst, waarin ik geen projectmanager meer ben die door verschillende bedrijven wordt ingehuurd. Nee, dan ben ik bezig met het renoveren van Italiaanse huizen, of ben ik interieurstylist. Bouwstijlen, interieurtrends, bouwtechnische zaken, alles vind ik boeiend. Ieder oud huis wil ik renoveren. De originele details herstellen. De geschiedenis laten herleven. Ik schets in mijn ruitjesblok een nieuwere, betere indeling. Toch werk ik al jaren bij bedrijven in tijdelijke functies die mij niet interesseren.

Arend knijpt een oog dicht, houdt zijn hoofd iets schuin. Alsof hij mij observeert. ‘Het is duidelijk dat je er niet veel van weet. Ik zie dit nu al jaren gebeuren. Dan komen buitenlanders naar Italië op zoek naar een droom, je weet wel, zoals in het boek *Een huis in Toscane* van meer dan twintig jaar geleden. Maar dan kopen ze met hun zuurverdiende spaargeld een bouwval die niet te restaureren valt. Ontmoedigd gooien ze na een paar maanden hun aanhanger weer vol en maken ze rechtsomkeert naar huis. Je weet dat het een roman was, hè, dat boek?’

Bij de oude olijfbomen verder op het terrein staat een vervallen houten schuur. Een deel van het dak is ingestort en steekt gevaarlijk naar beneden. Die schuur is niet mooi, maar kan worden gesloopt. Hoe anders is het huis, of eigenlijk het *palazzo*, zoals Brian, onze Engels-Italiaanse makelaar, het groots noemde tijdens de bezichtiging vorige zomer? Hij vertelde ons dat dit huis uniek is voor deze kuststreek in het zuiden van de nog niet zo toeristische regio Le Marche. Een oud paleis met goudgele bakstenen, ramen met verbleekte luiken, vale rode dakpannen en een heus ‘Romeo en Julia’-balkon met grote cirkels en pijlen in de reling. Midden in een vallei met rollende heuvels vol olijfbomen, graanvelden en wijnranken, langs een rustige, witte grindweg en met de azuurblauwe Adriatische Zee op slechts vijf Vespa-minuten rijden.

‘Zie je niet wat ik bedoel?’ vraagt Arend.

Zijn bleke huid gaat naadloos over in zijn korte, blonde haren. Blijkbaar komt hij niet vaak buiten, zijn huid is niet door de zon gekust zoals die van de Italianen.

‘Doe je dit soort renovaties vaker?’ vraag ik.

Hij schudt zijn hoofd. ‘Nee, ik heb in een schoenenfabriek gewerkt en nu ben ik dus vertaler.’

Ja precies, vertaler, dat dacht ik ook.

Langs de weg, die iets hoger op de heuvel ligt, stopt een auto in de berm. Lorenzo, de Italiaanse aannemer die vorige zomer het huis heeft geïnspecteerd voordat we een bod deden, stapt uit en komt al wuivend met beide armen in de lucht de heuvel af lopen. Zijn hele lichaam beweegt mee.

‘Ciao ragazzi!’

Hallo jongens, ik moet glimlachen om zijn begroeting. Niet dat mijn taallessen in de taalles-app mij het afgelopen half jaar helemaal hebben

voorbereid op het snelle Italiaans, een eenvoudige basis heb ik wel.

Lorenzo komt net te dicht bij me staan – zijn overhemd ruikt naar fris wasmiddel. Is dat een goed teken bij een aannemer, of hoort zijn shirt vol cementresten te zitten?

‘*Lei è bellissima, vero?*’ vraagt hij aan Arend. Zijn stem klinkt zangerig en hij zet zijn eigen woorden kracht bij door zijn vingertoppen samen te knijpen, er een kus op te geven en die vervolgens richting het huis te sturen.

Ja, ze is prachtig, schreeuwt het in mij.

Arend kijkt Lorenzo aan alsof hij niet kan beslissen of hij door hem in de maling wordt genomen of niet. In het Italiaans vraagt hij twijfelend of het geen bouwval is, waarop Lorenzo uitvoerig begint uit te leggen over dikke muren, een stevige fundering en een dak dat nog redelijk in orde is. Het gesprek begint als een trein die langzaam optrekt, maar eenmaal op volle snelheid is het niet meer bij te houden. Waar eindigt een zin en begint een andere? Ik knik af en toe begrijpend, en als zij hun hoofd schudden, schud ik mee. Het gesprek valt stil en Arend kijkt mij strak aan.

‘Het huis lijkt mee te vallen,’ zegt hij. Het is bijna onverstaanbaar, alsof het praten in de hete zomerlucht zijn keel heeft uitgedroogd. Moet je als vertaler niet altijd duidelijk te verstaan zijn?

‘Sorry, wat zei je?’ vraag ik. Ik wil het nog een keer horen.

Hij schraapt zijn keel. ‘Het valt dus wel mee, dat huis van jullie.’

Tevreden knik ik. Vanavond bel ik Erik om te overleggen of we wel een vertaler nodig hebben. Hij is thuis met Max. Pas de avond voor het vertrek, terwijl we in de tuin wijn aan het drinken waren, vroeg hij of ik alleen de overdracht van het huis kon regelen en de sleutels kon halen. Hij twijfelde over onze verhuizing naar Italië, want al was het huis mooi en klonk een leven in een ander land aantrekkelijk, hij vroeg zich af of hij er wel aan toe was. De verbouwingskosten konden hoger uitvallen dan hij in zijn Excelspreadsheet nauwkeurig had berekend. Hij wilde geen onzekere factoren die zijn berekeningen beïnvloedden. Zijn stemming sloeg om en hij gaf aan liever naar kantoor te gaan in plaats van op vakantie. Max was bij ons komen zitten in de tuin, en zei dat hij zijn vrienden niet in de steek liet voor een avontuur dat ik graag wilde, waarop Erik aanvulde dat we hem nu niet van de middelbare school konden halen. Daar kwam nog bij, zei Max, dat hij een online game event had dat hij niet wilde missen.

‘Lekker boeien, zo’n oud huis,’ zei hij. Zuchtend had ik hem aangekeken. ‘Jouw leven op de computer met vrienden die namen hebben zoals Kaaskop-nl en Itzfijk2012 is niet de echte wereld,’ antwoordde ik. Hij reageerde met: ‘Nou, jij zit anders alleen maar op Instagram. Alsof dat echt is.’

Lorenzo heeft een sleutelbos uit zijn broekzak tevoorschijn gehaald en steekt een lange, roestige sleutel in de houten voordeur waarvan het glas in het raam erboven ontbreekt.

‘Goed, de laatste controle van het huis voor de officiële overdracht bij de notaris morgen,’ zegt hij.

Piepend geeft de deur mee. Een duif fladdert naar buiten, scheert rakelings over Arends hoofd heen. Dit is een goed teken, want duiven staan voor vrede en liefde, niet voor kapotte ramen van een niet te restaureren bouwval.

‘Wat een troep!’ roept Arend. ‘En het stinkt. Kijk, die uitwerpselen eens. Gatver, er leven hier ratten binnen.’ Hij knijpt zijn neus dicht, praat door met een stem die een octaaf hoger klinkt en wijst alle rotzooi aan. ‘Al die lege wijnflessen, hier woonde vast een alcoholist.’

Er ligt een berg kleding langs de muur, en er staan veel oude dozen en een antieke garderobekast. Een dikke laag stof heeft zich overal omheen verzameld, alsof het alles bij elkaar heeft willen houden. De muur heeft afgebladderd stucwerk. Het licht valt op de statige trap van rood-witte terrazzo steentjes die wanhopig proberen het zonlicht te weerkaatsen. Ik veeg een stukje schoon met mijn hand.

‘Dat is onhygiënisch,’ zegt Arend. ‘Niet zo slim. Weet je dat je ziek kan worden van rattenpoep?’

Ik vraag me ondertussen af hoe hij zelf woont. Het is vast een steriele ruimte met witte muren, een witleren bank en een formica salontafel. Nepplanten in de vensterbank.

‘Mirella, kijk hier,’ roept Lorenzo vanuit de ruimte naast de hal. Mijn naam heeft hij aangepast in het Italiaans, wat betekent dat ik hier een nieuwe versie van mezelf kan neerzetten. Ik hoef hier niet te zijn wie ik thuis ben.

Het is schemerig in de ruimte, alleen via een langwerpige raam boven de houten staldeuren valt licht binnen. Langzaam doemen de drie grote betonnen silo’s in de hoek op en worden hun contrasten scherper.

‘Hier werd wijn geproduceerd,’ zegt Lorenzo en hij wijst op de vaten van elk bijna drie meter hoog en zeker anderhalve meter breed. ‘Door dat kleine raam naast de deur werden de druiven naar binnen gebracht die via een aflopende goot in deze bak terechtkwamen.’

Hij wijst op een lage betonnen bak onder het raampje, dat nu met een luik dicht is gemaakt. ‘En na de eerste verzuring werd de wijn overgepompt in deze grote vaten om daar verder te rijpen.’

‘Ik denk niet dat dat helemaal waar is,’ zegt Arend, die achter ons is komen staan.

We lopen de trap op en halverwege ga ik op het bordes op mijn tenen staan om de luiken van een raam te openen. Ze zitten vast.

Lorenzo komt achter mij staan. ‘Kijk, daar zit een roestige spijker, die houdt de luiken dicht.’

Hij beweegt ruw de trapreling heen en weer. ‘Deze kan ik losschroeven, zandstralen en lakken. Dan is hij weer als nieuw.’

De witgrijze verf is afgebladderd van de sierlijke krullen en roest heeft de overhand gekregen. Zachtjes wrijf ik eroverheen. Wie heeft vroeger deze reling vastgehouden?

‘Daar ga je weer,’ zegt Arend zuchtend. ‘Het is vies om het aan te raken. Je kunt de leuning beter meteen vervangen door een fris exemplaar.’

Hij is een stoorzender die de golflengte die ik met dit huis voel steeds doorbreekt.

‘Ik denk dat ik eerst meer van het huis wil ontdekken, voordat ik iets vervang,’ antwoord ik, meer tegen mezelf dan tegen hem. ‘Ik wil weten wie hier woonden. Dit huis heeft een verleden dat zij wil vertellen, ik voel het.’

‘Nu klink je zweverig,’ zegt Arend.

In de smalle gang op de eerste verdieping zitten twee mooie klapdeuren met antiek opaalgroen glas. Ik sla ze open en kom in een smalle ruimte met een bureau vol houtwormgaten. Er ligt nog een vulpen en een stapel vergeeld briefpapier. Nieuwsgierig blader ik erdoorheen. Staat er ergens nog iets op geschreven? Helaas zijn de vellen leeg. Als ik de hoge binnenluiken open, zoeken zonnestrallen hun weg naar binnen, weerkaatsen op de gestucte muur en schieten het trappenhuis in. Een geschrokken gekko vliegt over de muur door een spleet naast het verwerde hout van het raam. Ik open de deuren naar het balkon. In de

verte, achter het graanveld, glinstert de zee.

‘Nou, dit was wel een hele kleine keuken,’ roept Arend in de kamer naast mij. Ik loop erheen, kijk naar binnen.

Lorenzo bevestigt dat het inderdaad een *cucina piccola* is. Ik kan zijn snelle Italiaans gedeeltelijk volgen, maar Arend wacht niet tot hij is uitgepraat en begint simultaan te vertalen. ‘Ja, het is een kleine keuken,’ zegt hij. ‘Het was wellicht een huis van rijke mensen die het nooit volledig hebben afgebouwd. Toch vreemd. Zegt wel iets over het feit waarom dit huis al zo lang leegstaat en niemand het wil hebben.’

Het laatste deel heeft hij zelf aangevuld, vermoed ik. In de hoek zit een klein zwart-wit gespikkeld terrazzo aanrechtblad. Ik draai de keukenkraan open. De loden waterleiding bonkt een paar keer alsof hij weigert, maar dan stroomt er een kleine straal bruin water in de gootsteen. Naast het aanrecht staat een fornuis met witte emailen laklaag. Aan de stang hangt nog een oude, gerafelde theedoek. Op de schouw ernaast staat een vaas met droogbloemen. Wie heeft het zo achtergelaten? In de kamer ertegenover staat een oud bed met de matrassen er nog op. Het ruikt naar urine.

‘Laten we snel naar buiten gaan,’ zegt Arend. ‘We hebben wel gezien hoezeer dit een bouwval is.’

Terwijl hij de trap afloopt, gaan Lorenzo en ik naar de zolder, die een nok heeft van meer dan vijf meter hoog. Beide kamers zijn groot en hebben dezelfde hoge ramen als de kamers beneden. Hier zijn de bakstenen niet gestuct, maar ruw gelaten. Geritsel tussen oude kranten en dozen.

‘Ratten,’ zegt Lorenzo.

In de hoek van een kamer staat een bedspiraal met vergane blauw-witte bekleding, een grote hutkoffer en linnenkast waarvan de spiegel is aangetast door roest. In de andere kamer hangt een dikke houten tak aan ijzeren draad aan het hoge plafond.

‘Hier werd vroeger worst gedroogd,’ zegt Lorenzo.

Op de grond liggen lege halve doppen van noten, waarschijnlijk via het kapotte raam door eekhoorns binnengebracht.

We komen in de tuin, waar de oleanders met hun witte, lichtroze en felroze bloemen tot aan het dak van de vervallen schuur groeien. Op mijn achttiende reed ik samen met mijn toenmalige vriendje in een oude Kever Cabriolet door Italië, dak open, muziekje aan. Op slag verliefd was ik, niet

op hem – dat was allang voorbij – maar op de eeuwenoude huizen, de tuinen met pijnbomen en citroenboompjes in terracotta potten langs de rand van het terras en de rijkelijk bloeiende oleanders, vooral de oleanders. Aan het einde van die vakantie kocht ik een klein exemplaar bij een kwekerij en nam het op de achterbank mee naar huis. Maar net als mijn relatie eenmaal thuis snel voorbij was, was het ook vlug afgelopen met die oleander, die het nog geen seizoen redde in ons koude klimaat.

Lorenzo kijkt op z'n horloge, geeft mij de sleutels van het huis en zegt dat hij weg moet.

‘Die gaat een aperitivo drinken,’ legt Arend uit als Lorenzo met hoge snelheid wegrijdt in zijn witte Alfa Romeo. ‘Het is bijna vijf uur, dat doen die Italianen allemaal.’

We lopen naar onze auto's die langs de smalle weg staan geparkeerd. Bijna glijd ik uit over een stuk metaal dat in het hoge gras ligt. Ik zet het overeind en veeg het schoon. *Marinelli Pesci e Reti* staat er in blauwe letters op het witte bord.

‘Dat is een vishandel en visnetweverij,’ zegt Arend. ‘Die bestaat nog steeds en zit in de stad waar we morgen de overdracht bij de notaris hebben.’

Het metaal is verweerd en stukken van het emaillen bord zijn afgebrokkeld; het ligt al jaren buiten. Als ik het loslaat, verdwijnt het weer onder het hoge gras. Waarom ligt het hier in de tuin?

‘Heeft de notaris het koopcontract al gestuurd?’ vraag ik Arend.

De afgelopen weken is ons steeds beloofd dat het document snel zou komen, maar de overdracht van het huis is morgen al en we hebben nog steeds niets.

Arend perst lucht tussen zijn smalle lippen door. ‘Tsjee, ik denk het niet. Wen er maar alvast aan, alles gaat zo chaotisch in Italië.’

Hij haalt de zilveren zonbeschermer achter zijn voorruit weg en vouwt hem weer netjes op om hem in de plastic verpakking terug te stoppen. Hij pakt zijn telefoon uit de broekzak van zijn kakikleurige bermuda.

‘Ah, het contract is binnengekomen,’ zegt hij. ‘Ja, en nu moet ik het dus nog vertalen. Dat wordt avondwerk en daarmee valt het meteen onder de noemer spoedklus. Hiervoor reken ik een toeslag per vertaald woord. Hoe laat verwacht je mij trouwens morgen bij de notaris?’

‘Hoe laat denk je dat de vertaling klaar is?’

‘Nou, ik doe mijn best. Zodra het klaar is, stuur ik het per e-mail. Alleen naar Erik lijkt mij voldoende?’

We hebben geen vertaler meer nodig na de ondertekening morgen, dat moet ik straks met Erik bespreken. Ik sta in de berm, de zon zakt achter de heuvel en verandert de lucht boven het veld in een schakering van tinten lichtblauw en roze. Het huis straalt warmte uit, alsof zij mij wil terugroepen. Wie liet haar, met haar opvallende balkon met cirkels en pijlen dat net boven de oleanders uitsteekt, zo achter?

Lunedì, 5 Giugno 1939

Het voorjaar van 1939 begon warm, warmer dan Sofia zich herinnerde van de jaren hiervoor, en maakte haar werk in de visnettenweverij zwaarder en stoffiger. Vanaf vanmorgen vijf uur zat ze al op het lage houten krukje in de donkere loods. De geur van de hennep die ze gebruikte voor het weven van de visnetten bleef hangen in haar blouse en rok als ze 's avonds laat klaar was en haar kleding thuis over de stoel hing. Om haar heen zaten de andere meiden. Hun vingers bewogen razendsnel en iedere keer als zij een nieuwe lus maakten, tikte hun houten pen op de stok waar het touw omheen gespannen zat. Haar moeder volgde haar bewegingen om er zeker van te zijn dat ze geen fouten maakte. Het was warm binnen, de zon brandde hard op het platte dak van de loods. Het meisje schuin tegenover haar begon te zingen. Haar stem droeg ver door de ruimte, hoog boven het geluid van de klappende touwen en het getik van de pennen. Andere meiden zongen mee met het refrein. De zang en het tikken van de pennen, meer had Sofia niet nodig om te fantaseren. Haar handen bewogen zo snel mogelijk en vormden een visnet. Het gezang van de weefmeisjes zwol aan. Ze sloot haar ogen. Haar huizen. Gestucte boerderijen, stadspaleizen en eeuwenoude muurhuizen. Raampartijen, sierlijke voordeuren. Overwoekerde muren met bougainville en een pad naar het huis waar de geur van wilde tijm en munt opsteeg als je het beliep. Ze schetste deze huizen in haar notitieboek en 's avonds in bed vertelde ze hierover aan haar twee zussen die bij haar lagen. Heel zacht, zodat hun moeder die aan de andere kant van het gordijn bij de kachel zat, hen niet hoorde. Haar zussen vulden haar verhalen aan en

plaatsen hen drieën in de huizen die zij tekende, liet hen verliefd worden op een mooie jongen, bloemen plukken in de weide en dieren verzorgen. Daar in de huizen in haar dromen, die verspreid over de heuvels met olijfbomen lagen, was ruimte en licht. Nergens was een donkere, kleine ruimte met één raam die gedeeld moest worden met haar moeder en zussen. Geen smalle stegen in de stad waar de zon nooit kwam. Daar kon je dwalen in de velden, zijn wie je was of worden wie je wilde zijn.

De touwen vielen stil, het gezang hield op. Vlug opende ze haar ogen en knipperde tegen het licht van de felle fabriekslamp. De lange schaduw van de heer Marinolli viel binnen bij de enorme loodsdeur. Hij was een gestalte in zwart. Zwart overhemd, zwarte broek. Een van de *Camicie Nere*, de zwarthemden, die een fascistische organisatie vormden, was haar verteld. Anderen zeiden dat hij een sombere man was die de kleur droeg die paste bij zijn karakter. Koud en hard.

Snel checkte ze haar weefwerk door het visnet iets uit elkaar te trekken. Het leek goed.

‘Er zit een te grote maas in,’ siste haar moeder, die vanaf haar kruk meekeek en naar een onregelmatig gat wees. ‘Daar kan een kabeljauw doorheen zwemmen. Waarom let je niet beter op?’

De voetstappen van de heer Marinolli echoden zwaar op de stenen vloer. De lange opzichter, die door de weefmeisjes magere Pink werd genoemd, kwam aangesneld vanuit het magazijn en ritste zijn gulp dicht. Achter hem vluchtte een meisje terug naar haar kruk.

‘Inspectie door de heer Marinolli,’ schreeuwde magere Pink nerveus door de ruimte. Hij maakte een lichte buiging. ‘Heer Marinolli, de meisjes hebben hard gewerkt.’

De heer Marinolli keek hem minachtend aan. ‘Dat kan ik zelf beoordelen,’ zei hij met een rauwe stem.

‘Absoluut, mijn excuses,’ zei magere Pink terwijl hij langzaam naar achteren schuifelde in de hoop weer onopvallend te worden.

De heer Marinolli liep langs de weefmeisjes en keurde een voor een de geknoopte visnetten. Soms noteerde hij iets in een groenleren aantekenboekje. Zodra hij voorbij was, pakte het weefmeisje snel haar werk weer op en weefde verder. Sofia’s moeder ging naast haar kruk staan, terwijl de heer Marinolli haar visnet bekeek.

‘Goed werk,’ zei hij na een grondige inspectie.

‘Ga staan,’ siste haar moeder tegen haar.

De heer Marinolli kwam vlak voor haar staan. Zijn eau de cologne met een sterke ondertoon van muskus vermengde zich met sigarenrook. Zijn zwarte stropdas over zijn zwarte overhemd, weggestopt onder een zwart gilet. Zwart haar, glad van haarolie. Alles aan hem was zo zwart als een donkere nacht. Hij bekeek haar en zijn ogen bleven lang hangen op haar borsten. Had ze het bovenste knoopje van haar eenvoudige witte blouse dichtgedaan? Ze wreef met haar handen over haar lange donkerbruine rok. Alles zat goed. De punten van zijn leren schoenen glommen. Hij bewoog haar visnet naar links, naar rechts, omhoog. Met een klap liet hij het net vallen. Ze schrok en blies een pluk haren uit haar gezicht.

‘Slordig werk,’ zei hij. Hij pakte zijn boekje. ‘Naam,’ zei hij, terwijl hij opnieuw naar haar borsten keek.

‘Sofia Bertosi.’

Hij bladerde door het boekje. ‘Je hebt al een eerdere aantekening staan. Dat betekent dat ik jouw plek aan een andere meid geef.’

‘Alstublieft,’ zei haar moeder. ‘Ontslaat u haar niet. Mijn dochter werkt hier pas sinds kort. Ze kan het leren.’

‘*Marinolli Pesci e Reti* heeft een naam hoog te houden. Ik accepteer geen fouten.’

‘Heeft u geen andere baan voor haar? Ze kan veel.’

‘Hmmm,’ zei hij, terwijl hij Sofia opnieuw bekeek. ‘Dus jouw talent ligt ergens anders. Draai eens om.’

Hij maakte een cirkelbeweging met zijn wijsvinger. ‘Sneller graag.’

Ze draaide langzaam rond, zijn ogen brandden in haar rug. Haar moeder deed voor hoe ze moest glimlachen.

Hij klapte zijn notitieboekje dicht. ‘Kom vanavond naar mijn kantoor.’

De weefuren gingen voorbij, zoals ze iedere dag voorbijgingen – tergend langzaam. Haar vingertoppen bloedden. Het eelt op haar huid was nog steeds niet dik genoeg. Als handen te jong zijn voor dit werk, had haar moeder gezegd, maakte de hennep diepe sneden. Het zou vanzelf overgaan als ze ouder werd. Ze waste haar gereedschap af in de grote put met troebel water dat stonk alsof er drie katten in waren verdronken.

‘Vanavond krijg je de kans om dit werk achter je te laten,’ zei haar moeder die naast haar kwam staan. ‘Je droomt toch altijd van mooie huizen en een vrij leven? Kom, we doen je haren goed.’